

Meidän, teidän vai noiden sota? Viime sodat kansakunnan yhteisessä muistissa

VTT, erikoistutkija Olli Kleemola

MUISTI

SODAN JA RAUHAN KESKUS
CENTRET FÖR KRIG OCH FRED

MIKKELI-FINLAND

Esitelmän rakenne

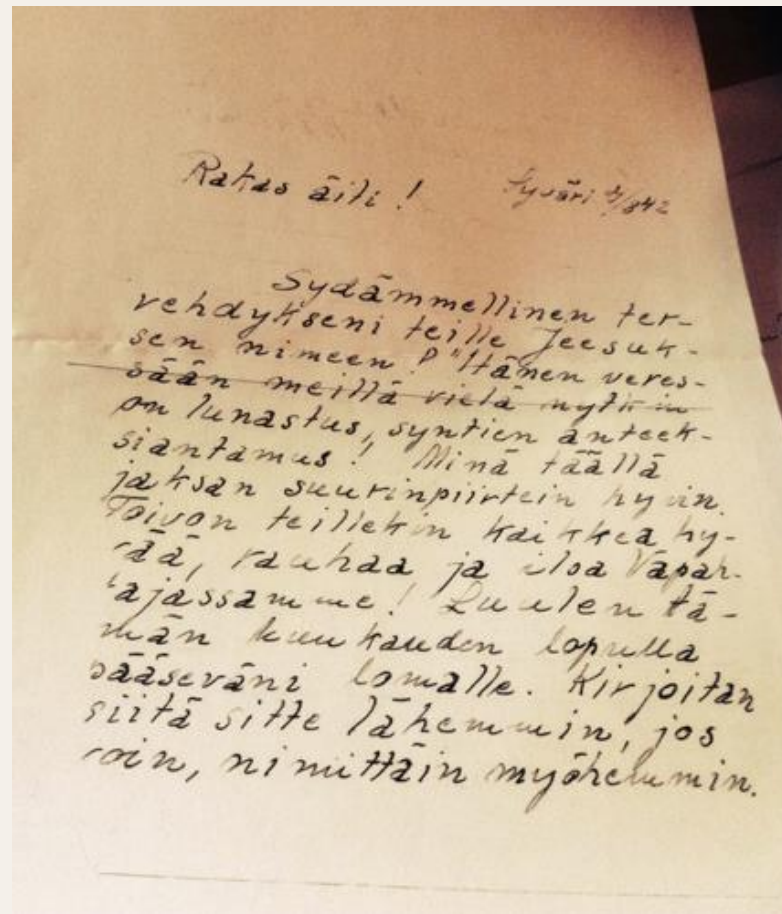
- Mitä ovat muisti ja muistaminen?
- Viime sodat suomalaisten yhteisessä muistissa
- Suomalainen sotien muistaminen eurooppalaisessa kontekstissa?

Muistaminen

- Yksilön muisti
 - Unohtaminen
 - Välttämätöntä selviämisen kannalta.
- Muistojen muokkautuminen
 - Tulkitsemme muistoja nykyajasta käsin ja muokkaamme niitä tiedostamattamme yrittäessämme sopeuttaa niitä ”tarinaamme”.

Muistaminen

- Sosiaalinen muisti
 - Sukupolvien historialliset avainkokemukset
 - 1918 sota, II ms, rakennemuutos, lama...
 - Yksilön kokemukset muokkaavat sosiaalista muistia ja päin vastoin – > esim. veteraanien muistot vaikuttavat kokonaiskertomukseen talvi- ja jatkosodasta.
 - Rajallinen elinkaari, ei voida pidentää – > mitä siirtyy kollektiiviseen muistiin?
 - Materiaaliset jäänteet ”fossiloituvat”

Seuraavien sukupolvien muistaminen

- Kollektiivinen muisti
 - Ryhmän tai yhteisön sukupolvirajan ylittävä muisti
 - Kieliryhmät, poliittiset ryhmät, uskonnolliset ryhmät...
 - Esimerkiksi valtiot tuottavat kollektiivista muistitietoa fyysisten monumenttien muodossa
 - Massamedia välittää kulttuurisia ilmiöitä ja kokemuksia yleisölle
 - Häviäjien ja voittajien muistot luonnollisesti erilaisia.
- Kuva: Pekka Kauhanen, Talvisodan kansallinen muistomerkki (2017), Helsinki

Viime sotien muistot

- Aivan yhtä monta kertomusta kuin on kokijaakin.
- Pitkään sotilaiden kokemus dominoi
- Sen jälkeen esille mm. naiset, lapset, evakot, sotaorvot...
- Joitain avauksia erityisryhmien sotakokemukseen tehty: lappilaiset, juutalaiset, tataarit, romanit...
- Millainen oli esim. vankien sota?

Seuraavien sukupolvien muistaminen

- Kulttuurinen muisti
 - Riitit
 - Arkistot, kirjastot, myös museot
 - Teoreettisesti rajaton kesto
 - Kirjeet, valokuvat, piirroksot voidaan herättää henkiin, vaikka tekijät poissa.
 - Muiston laatu?
 - Onko jäykistynyt, sirpaloitunut, vain tutkijoiden käytössä?

Excursio: kuvat muistamisen tukena

- ”Visual man” – kuvat ohjaavat ajattelua
- Harald Welzer: ”Muistimme tarvitsee kuvia, joihin kerrottu ja muistettu historia kiinnittyy.”, ”Ei ole olemassa historiaa ilman kuvia”.
- Walter Benjamin: ”Historia on läsnä nykypäivässä nimenomaan kuvien kautta”
- Tiivistävät usein kokonaisen tapahtumasarjan
- Kuva: Lipunnosto kolmen valtakunnan rajapyykillä 27.4.1945, SA-kuva → sodan päättymisen, Kansallinen veteraanipäivä (1987)

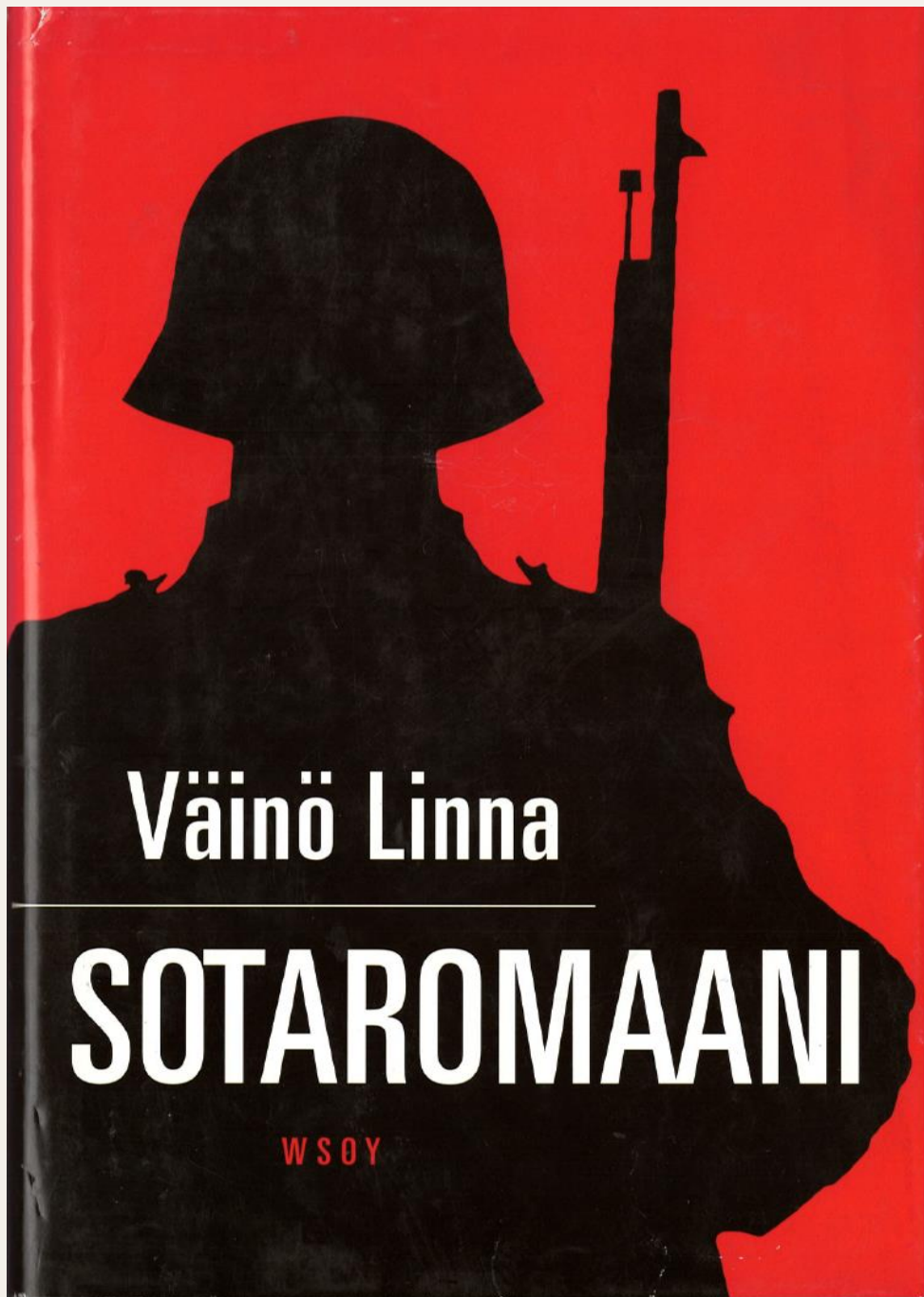

Talvisodan kuva sissisodankäyntiä metsässä – vain osatotuus. Kannaksen koneelliset massataistelut ratkaisevia.

Lavastettu kuva kesältä 1941, vanhan rajan ylitys.

Väinö Linna, Tuntematon sotilas (1954), Sotaromaani (2000)
Kansi graafikko Martti Mykkänen (1926 -2008)

Sodan ikoninen kuva?

Suomi, Eurooppa ja sota

- Lyhyellä ajanjaksolla valtava painoarvo kollektiivisessa muistissa
- Kansallisen identiteetin määrittäjänä pitkään esim. hyvinvointivaltion rakentamista tärkeämpi
- Itsenäisyyden ja sotilaallisten hyveiden kytkentä (esim. itsenäisyyspäivän paraatit)
- Sodan näkeminen jonkinlaisena kansakunnan uljaimpana hetkenä
 - Myös Venäjällä sodan muisto positiivinen.
- Länsi-Euroopassa hyvin poikkeuksellista.
 - Sotamenneisyys ongelma eurooppalaiselle identiteetille
 - Eurooppa synnytti kommunismin, fasismia ja kansallissosialismin
- Kaksi eurooppalaista kokemusta, itäinen ja läntinen
 - Tulkintakiistat Neuvostoliiton roolista
- Kansallisten historianäkemyksen voima
- Kuva: t-paidoilla keräys, jonka tuotto veteraaneille.

Lopuksi

- Sotien rooli suomalaisessa historiakulttuurissa eurooppalaisittain katsottuna poikkeuksellinen.
- Ei ole ”oikeaa” tai ”väärää” muistoa.
- Muistojen muokkautuvuus pitää tiedostaa.
- Monet eri tekijät vaikuttavat muistoihimme
- Muisto säilyy parhaiten elävänä.

Etunimi Sukunimi

Titteli

etunimi.sukunimi@muisti.org

Puh. 045 1102 013

Sodan ja rauhan keskus Muisti

Savilahdenkatu 13

50100 Mikkeli